

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ  
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

**«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ**



**«БУЛЛИНГТІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ:  
ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»  
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ  
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ**

**22 мамыр, 2024 жыл**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ  
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ  
«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ БУЛЛИНГА:  
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**

**22 мая, 2024 года**

**АСТАНА**

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ  
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

**«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ**

**ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР ФАКУЛЬТЕТІ  
ПЕДАГОГИКА КАФЕДРАСЫ**



**«БУЛЛИНГТІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ: ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»  
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ  
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ**

**22 мамыр, 2024 жыл**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ  
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ  
«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ БУЛЛИНГА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**

**22 мая, 2024 года**

**Астана  
22 мамыр, 2024 ж.**

**УДК 159.922.7**

**ББК 88.8**

**Б 83**

**Бас редактор/главный редактор:**

**Асылбекова М.П.** – педагогика кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к., профессор (заведующая кафедрой педагогики, к.п.н., профессор)

**Б 83** «Буллингтің өзекті мәселелері: теория және практика» халықаралық ғыл.-прак. конф. материалдар жинағы (22 мамыр, 2024 жыл) = Сборник материалов межд. науч.-прак. конф. «Актуальные вопросы буллинга: теория и практика» (22 мая, 2024 года). / Бас ред./гл. ред.: Асылбекова М.П./ – Астана: «Бұлатов А.Ж.» ЖК, 2024. – 468 б. (с.)

**ISBN 978-601-326-780-7**

Жинаққа Қазақстан және шетел ғалымдарының, ЖОО оқытушыларының мектеп мұғалімдерінің, студенттер, магистранттар, докторанттардың мақалалары енгізілген.

В сборник включены статьи казахстанских и зарубежных ученых, преподавателей вузов, школьных учителей, студентов, магистрантов, докторантов.

BR18574152 «Балаларға қатысты буллингтің алдын алу шараларын әзірлеу және оның өзекті аспектілерін зерттеу» тақырыбындағы 2023-2024 жылдарға арналған бағдарламалық мақсатты қаржыландыру жобасы аясындағы «Буллингтің өзекті мәселелері: теория және практика» халықаралық ғылыми-практикалық конференция.

**УДК 159.922.7**

**ББК 88.8**

**ISBN 978-601-326-780-7**

© «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ, 2024

## РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

- Сомжүрек Б.Ж.** – ғылыми семинар төрағасы, әлеуметтік ғылымдар факультетінің деканы;
- Асылбекова М.П.** – педагогика кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к., профессор;
- Атемова К.Т.** – педагогика ғылымдарының докторы, профессор;
- Сейітқазы П.Б.** – педагогика ғылымдарының докторы, профессор;
- Шалғынбаева Қ.Қ.** – педагогика ғылымдарының докторы, профессор;
- Албытова Н.П.** – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор;
- Сламбекова Т.С.** – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор;
- Шолпанкулова Г.К.** – педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор;
- Жубакова С.С.** – педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент;
- Жукенова Г.Б.** – педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент;
- Махадиева А.К.** – философия докторы (PhD), доцент м.а.
- Балтабаева Ж.Б.** – магистр, аға оқытушы

## ЧЛЕНЫ ОРГКОМИТЕТА:

- Сомжүрек Б.Ж.** – председатель научного семинара, декан факультета социальных наук;
- Асылбекова М.П.** – заведующая кафедрой педагогики, к.п.н., профессор;
- Атемова К.Т.** – доктор педагогических наук, профессор;
- Сейітқазы П.Б.** – доктор педагогических наук, профессор;
- Шалғынбаева Қ.Қ.** – доктор педагогических наук, профессор;
- Албытова Н.П.** – кандидат педагогических наук, профессор;
- Сламбекова Т.С.** – кандидат педагогических наук, профессор;
- Шолпанкулова Г.К.** – кандидат педагогических наук, профессор;
- Жубакова С.С.** – кандидат педагогических наук, доцент;
- Жукенова Г.Б.** – кандидат педагогических наук, доцент;
- Махадиева А.К.** – доктор философии (PhD), и.о. доцента.
- Балтабаева Ж.Б.** – магистр, ст. преподаватель.

**2-СЕКЦИЯ.**  
**БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕР АРАСЫНДАҒЫ БУЛЛИНГТІҢ**  
**АЛДЫН АЛУДЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІ**

---

**СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІНІҢ БУЛЛИНГТІҢ АЛДЫН АЛУ**  
**БОЙЫНША ЖҰМЫСТАРЫ**

**Шолпанқұлова Гүлнар Кеңесбекқызы**

*[sh.gul@mail.ru](mailto:sh.gul@mail.ru)*

педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор м.а., Л.Н. Гумилев  
атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

**Аннотация.** Мақала мазмұны буллингтің алдын алу бойынша сынып жетекшісінің жұмыстары жөніндегі сұрақтарды қамтиды. Осы мақсатта мақалада зерттелініп отырылған мәселенің теориялық және практикалық бағыты, базалық ұғым ретінде «буллинг» түсінігінің анықтамасы, буллингтің алдын алу стратегияларының сипаттамасы, оны болдырмау бойынша ұсыныстар беріледі. Буллинг мәселесінің психологиялық-педагогикалық аспектілері жаңартылып, оның пайда болуы мен таралуының сыртқы және ішкі факторлары анықталады. Жүйелі тәсілді жүзеге асыру тұрғысынан мектептің қазіргі білім беру жағдайында буллингтің алдын алудағы сынып жетекшісінің кәсіби-педагогикалық қызметінің негізгі бағыттары сипатталады.

**Annotation.** The content of the article includes questions on the work of the class teacher to prevent bullying. For this purpose, the theoretical and practical direction of the problem studied in the article, the definition of the concept of "bullying" as a basic concept, the description of the strategies for the prevention of bullying, and recommendations for its prevention are given. The psychological and pedagogical aspects of the problem of bullying are updated, and the external and internal factors of its emergence and spread are determined. From the point of view of implementing a systematic approach, the main directions of the professional and pedagogical activity of the class teacher in the prevention of bullying in the current educational environment of the school are described.

**Түйін сөздер:** буллинг, алдын-алу, сынып жетекшісі, сынып жетекшісінің буллингтің алдын алу жұмыстары және оның бағыттары.

**Keywords:** bullying, prevention, class teacher, class teacher's work to prevent bullying and its directions.

Қазақстанда мектептегі буллинг мәселесі ашық талқылануда. Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылғы Жолдауында [1]: «Мен үшін бұл мәселе басымдық болып табылады. Бүкіл әлем сияқты, Қазақстан да азаматтардың интернеттегі буллингтен қорғалмауына тап болды. Бірінші кезекте балалар зардап шегеді. Олар әсіресе интернеттегі буллингті қатты

қабылдайды, бұл өкінішке орай қайғылы салдарға алып келеді. Азаматтарды, әсіресе балаларды кибербуллингтен қорғау бойынша заңнамалық шаралар қабылдайтын кез келді», - деп ерекше атап көрсетуі бұл күрделі мәселенің алдын алу бойынша бірқатар нормативтік құжаттардың қабылдануына және мемлекеттік деңгейдегі арнайы іс-шаралардың ұйымдастырылуына мүмкіндік туғызды:

- «Баланы жәбірлеудің (буллингтің) профилактикасы қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 21 желтоқсандағы № 506 бұйрығы [2];

- 2024 жылдың 11 сәуірінде Қазақстан парламенті қабылдаған тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы Заңы [3];

- Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы және т.б. [4].

Дегенмен, Денсаулық сақтау министрлігі оқушылардың денсаулығы мен әл-ауқатына қатысты мінез-құлқын бағалау мен бақылауға қатысты зерттеу нәтижелеріне назар аударсақ: «Қазақстан Республикасында балалардың 17,5% мезгіл-мезгіл буллингтің көріністеріне тап болады. Сауалнамаға қатысқан жасөспірімдердің 6,8% айына екі-үш рет құрдастарының қорлауы мен қорқытуына ұшырайды, ал 11-15 жас аралығындағы балалардың 14,1% сыныптастарына қарсы қорқытуға қатысқанын мойындады. 2021 жылдың 9 айында елде 137 бала суицидті тіркелген. 2022 жылы елде 155 суицид фактісі және кәмелетке толмағандар арасында 309 суицид әрекеті тіркелді. 2023 жылдың 4 айындағы жағдай бойынша - 47 суицид фактісі және 137 кәмелетке толмағандар арасында суицид әрекетін жасау фактісі» тіркелген [5].

Жоғарыдағы мәліметтер буллингтің қоғамның «дерті» көрінісінде қарқынды өсуін көрсетеді, алдын алу және оларға қарсы тұру үшін мақсатты жұмыс қажеттігін көрсетеді.

«Баланы жәбірлеудің (буллингтің) профилактикасы қағидаларында: білім беру ұйымының басшысы баланы жәбірлеудің (буллингтің) профилактикасы мақсатында жыл сайын оқу жылының басында баланы жәбірлеудің (буллингтің) профилактикасы жөніндегі жоспарды (бұдан әрі – жоспар) бекітеді. Жоспарға мерзімдер, аяқтау нысандары, жауапты тұлғалар және келесі іс-шаралар кіреді: тоқсанына кемінде 1 (бір) рет білім алушылар мен тәрбиеленушілердің, педагогтердің, баланың заңды өкілдерінің жәбірлеудің (буллингтің) профилактикасы және жәбірлеудің (буллингтің) алдын алу мәселелерінде білім алушылар мен тәрбиеленушілердің мүдделеріне қайшы келмейтін ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын (әңгімелер, құқықтық жалпыға бірдей оқыту, сынып сағаттары, ата-аналар жиналыстары, сабақтан тыс іс-шаралар және басқалар) жүргізу арқылы хабардар болуын арттыру; оқыту семинарларына (вебинарларға), семинар-тренингтерге, шеберлік сыныптастарына, коучингтерге, конференцияларға, форумдарға, панельдік пікірталастарға қатысу арқылы педагогтердің оқу-тәрбие жұмысындағы кәсіби құзыреттілігін арттыру; білім алушылар мен тәрбиеленушілерді, баланың заңды өкілдерін баланы жәбірлеуге (буллингке) жол берілмейтіндігі туралы

(жазбаша және (немесе) ауызша түрінде) хабардар ету; білім алушылар мен тәрбиеленушілерге қатысты жәбірлеу (буллинг) белгілеріне ол анықталған жағдайда дереу ден қою [2, 2-тарау].

KiVa (Kiusamisvaba) – бұл мектептердегі қорлауды азайтуға бағытталған бағдарлама. Ол қорлауды болдырмауға және жанжалдарды шешуге арналған әрекеттер мен нұсқауларды қамтиды. Бұл дәлелді бағдарламаны Финляндияның Мәдениет және білім министрлігінің тапсырысы мен қолдауымен Турку университетінің ғалымдары әзірледі. Бүгінгі таңда Финляндиядағы барлық орта мектептердің шамамен 50%-ы KiVa бағдарламасын пайдаланады. Сонымен қатар, ол әлемнің 20-дан астам елінде қолданылады. Зерттеулерге сәйкес, KiVa арқасында мектеп өміріндегі келесі оң өзгерістерді байқауға болады: сыныптағы қарым-қатынастың жақсаруы, оқушылар ұжымында жағымды атмосфера, студенттерде аландаушылық пен депрессия белгілерінің төмендеуі, оқуға деген ынтасының жоғарылауы, үлгерімі және академиялық деңгейінің жақсаруы, эмпатия сезімінің артуы, оқушы мен мұғалімнің қорлау мәселесімен күресетініне деген сенімнің артуы, балалардың қорлау құрбандарын жақтау жағдайлары жиілеп барады. Мектепте буллингке орын жоқ, оның алдын алу және туындаған жанжалдарды тиімді шешу үшін бірлесіп жұмыс істейміз. Осыған: барлық мектеп деңгейлерінде KiVa сабақтары сынып сағаттарында өткізіледі, онда балалар өздерінің және басқалардың сезімдерін байқап, түсінуге, қарым-қатынас пен қорқыту, жалпыадамзаттық құндылықтар, қорқытуға қарсы тұру принциптері және т.б. туралы сөйлесуге үйренеді; арнайы дайындалған KiVa командасы буллингтің ықтимал жағдайларын зерттейді және оларды шешу жолдарын табады; кезекші мұғалімдер үзіліс кезінде тәртіпті қамтамасыз етеді; ата-аналарды қорлаудың алдын алу және онымен күресу туралы ойлануға шақырамыз (ата-аналарға арналған нұсқаулықты осы жерден оқи аласыз) [6].

Қазақстан мектептерінде буллингтің бар екендігін куәландыратын фактілер мыналар болып табылады: әрбір бесінші қазақстандық жасөспірім буллингтің құрбаны болады. ЮНИСЕФ (БҰҰ Балалар Қоры – Біріккен Ұлттар Ұйымының қамқорлығымен жұмыс істейтін халықаралық ұйым) мәліметтері бойынша, Қазақстанда балалардың 66% мектептегі зорлық-зомбылық пен кемсітушілікке тап болады, 44% мектептегі зорлық-зомбылықтың құрбаны болады, 24% басқа балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен кемсітушілік әрекеттерін жасайды [7].

Сынып жетекшісі мектептің педагогикалық ұжымының мүшесі ретінде сынып пен мектептің ішінде де, одан тыс жерлерде де буллингке байланысты жағдайларды басқаруда маңызды рөл атқарады. Сынып жетекшісінің құзыреттілігін қалыптастыру, оның ішінде буллингтің көрінісіне барабар жауап беру қабілеті Қазақстанның білім беру саясаты саласындағы басымдықтардың бірі болып табылады.

Орта білім беру ұйымдарындағы сынып жетекшілігі туралы Ереженің 1-тарауының 3-тармағында: сынып жетекшісі өз қызметін Қазақстан Республикасының Конституциясына, БҰҰ-ның Бала құқықтары туралы

конвенциясына, «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексіне, Қазақстан Республикасының «Білім туралы», «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы», «Педагог мәртебесі туралы», басқа да Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы заңнамалық және нормативтік құқықтық актілеріне сәйкес жүзеге асырады; 4-тармағында: сынып жетекшісінің қызметі – білім беру ұйымының жарғысы, білім алушыларға білім берудің өзекті міндеттері, жаңартылған мазмұны, әдіснамасы, сондай-ақ тәрбие нысандары ескерілген тұлғалық бағдарлы тәсіл негізінде құрылған мақсатқа сай бағытталған, жүйелі, жоспарланған процесс. 2-тарауда сынып жетекшісінің мақсаты мен міндеттері белгіленген: 7-тармағында: сынып жетекшісі қызметінің мақсаты – балалардың жан-жақты дамуын ынталандыру, оқушылардың жеке басының қалыптасуы мен дамуына жағдай жасау, ата-аналармен (басқа да заңды өкілдермен) өзара байланыс орнату және оларды оқу мен тәрбие процесіне тарту; 8-тармағында: сынып жетекшісінің міндеттері: ата-аналар жиналысын өткізу (педагогикалық консилиумдар, тренингтер, әңгімелер, ата-аналарға (басқа да заңды өкілдерге) арналған консультациялар), «сыныпта достық ортаны, өзара түсіністікті құру» қажеттілігіне баса назар аударады. 3-тарауда сынып жетекшісінің функциялары анықталады: 9-тармағында: сынып жетекшісінің функциялары: ұйымдастырушылық және үйлестіру функциялары: сынып жетекшісінің жұмыс жоспарын әзірлеу; «мектеп-оқушы-ата-ана» өзара әрекетін жүзеге асыру; аналитикалық функциялар: оқушының жеке ерекшеліктерін зерттеу; сыныптағы оқушылардың жалпы даму динамикасын және үлгерім жағдайын талдау; коммуникациялық функциялар: білім алушылар арасындағы тұлғааралық қатынастарды реттеу; сыныпта жалпы қолайлы психологиялық климатты қалыптастыруға ықпал ету; 10-тармағында: сынып жетекшісі өз функцияларына сәйкес білім алушылармен жұмыс жасау формаларын таңдайды: жеке (әңгімелесулер, консультациялар, мәселелерді шешу жолдарын бірлесіп іздеу және т.б.); топтық (шығармашылық бірлестіктер, өзін-өзі басқару органдары және басқалар); ұжымдық (конкурстар, спектакльдер, концерттер, жорықтар, митингілер, жарыстар және т.б.) [8].

Осы функцияларды іскеасыру және Ережеде ұсынылған жасөспірімдерді тәрбиелеу бойынша жұмыс түрлерін пайдалану буллингтің алдын алудың тиімді құралы бола алады.

Сынып жетекшісінің қызметін жаңғыртудың негізгі бағыттарын, оның ішінде буллингтің алдын алуды айқындайтын тағы бір іргелі құжат БҰҰ Бас Ассамблеясының 44 сессиясы қабылдаған Бала құқықтары туралы Конвенция болып табылады. Балаларды қолдауға қатысты Конвенцияда көзделген құқықтардың бірі барлық ықтимал жағдайларда қорғау құқығы, сондай-ақ қоғамдық өмірге белсенді қатысуды қамтамасыз ету құқығы болып табылады [9].

Сынып жетекшісінің іс-әрекет жүйесі – бұл тәрбиенің басым мақсаттары мен міндеттерімен өзара байланысты педагогикалық іс-әрекеттің құрамдас бөліктерінің жиынтығы және оқу материалын ойластырылған



іріктеуді және оқытудың ең тиімді құралдарын, өзара әрекеттесу және әсер ету әдістері мен формаларын шебер пайдалануды көздейді [10].

Сынып жетекшісінің іс-әрекет жүйесінің мазмұнын анықтайтын білім берудің басым мақсаттары мен міндеттері қазіргі білім беру жағдайында туындайтын негізгі мәселелерді шешудің өзектілігі мен сұранысына байланысты. Буллингтің алдын алуды бастауыш мектептен бастау керек. Сынып жетекшісі өзінің профилактикалық жұмысын ықтимал жәбірлеушілер мен олардың құрбандарын ерте кезеңде анықтайтындай етіп ұйымдастыруы керек. Қуғын-сүргін проблемаларын ерте анықтау объективті қиындықтарды тудырады, өйткені қысымның болуының негізгі белгілері салдар түрінде пайда болады. Сондықтан тәрбие жұмысы процесінде оқушылардың тұлғааралық қарым-қатынасының барлық қыр-сырына, балалардың мінез-құлық, эмоционалдық және физикалық ерекшеліктеріне мұқият назар аударып, дер кезінде диагностика жүргізу қажет.

Буллингтің алдын алу бойынша педагогикалық іс-әрекеттер дәстүрлі түрде, ең алдымен, «білім беру ортасының барлық қатысушыларына психологиялық тәрбие беру бойынша дұрыс ұйымдастырылған жұмыс арқылы», яғни «қауіпсіз ортаны, яғни олардың ықпал ету жағдайларын қалыптастыру» арқылы жүзеге асырылады. зорлық-зомбылықты тудыратын факторлар барынша азайтылады немесе бейтараптандырылады» [11].

Педагогикалық іс-әрекеттің құрамдас бөліктерімен, сынып жетекшісінің функционалдық міндеттерімен, буллингтің алдын алу, атап айтқанда, диагностикалық компонентте (сынып ұжымында жалпы қолайлы психологиялық климатты насихаттауда) көрініс табуы керек; конструктивтік компонент (оқушылар арасындағы тұлға аралық қатынастарды реттеуде); коммуникативтік компонент (әр оқушымен және жалпы сынып ұжымымен конструктивті өзара әрекетті ұйымдастыруда).

Сынып жетекшісінің негізгі мақсаты сыныпта қолайлы микроклиматты құру: сыныптастар арасындағы іс-әрекетте де, қарым-қатынаста да достық, достық қарым-қатынастар жүйесі, мектеп оқушыларының іс-әрекеті және оның нәтижелері, бірақ өзара әрекеттесу кезіндегі жігіттердің қарым-қатынасы, олардың жанжалсыз қарым-қатынасы және нақты сыныптастары мен басқа адамдар үшін ортақ алаңдаушылық атмосферасын құру туралы сынып жетекшісі сабақты ұйымдастыруға назар аудармаған жағдайда ғана мүмкін болады.

Сынып жетекшісінің негізгі міндеттері баланың жеке дамуы мен өзін-өзі дамытуын қамтамасыз ету; студентке өмірлік мәселелерді шешуде қолдау көрсету, оның жеке қадір-қасиеті мен құқықтарын қорғау. Буллингтің алдын алу бойынша сынып жетекшісі қызметінің ерекше бағыты психологиялық жайлы және қауіпсіз сыныпшілік тәрбие ортасын қалыптастыру болып табылады [12].

Білім беру ұйымдарында мектеп оқушыларын қудалаудың алдын алу бойынша сынып жетекшісінің жұмысы ерікті қатысу, серіктестік, шығармашылық белсенділік және объективтілік принциптеріне негізделуі керек.

Сынып жетекшісінің буллингтің алдын алу іс-әрекетінің мазмұны үш блокқа негізделген: ұйымдастырушылық, диагностикалық, профилактикалық.

Ұйымдастыру блогы шеңберінде сынып жетекшісі сыныптың әлеуметтік паспорттарын талдайды, отбасында немесе мектепте зорлық-зомбылыққа ұшыраған балалар туралы ақпарат жинайды, алдын алу шараларының жоспарын жасайды, профилактикалық іс-шараларға барлық қатысушылардың жұмысын үйлестіреді. процесін жүргізеді және жұмыс жоспарының орындалуын бақылайды.

Жұмыстың диагностикалық блогы сыныптағы тұлға аралық қарым-қатынастарды диагностикалауды, студенттердің тұлғааралық қарым-қатынасындағы проблемаларды анықтауды, студенттер, олардың отбасылары, әлеуметтік жағдайы, денсаулығы, қаржылық жағдайы туралы деректер банкін құруды, тәуекел тобындағы студенттердің тізімін жасауды, бақылауды қамтиды. оқушылардың ата-аналары мен мұғалімдердің кәмелетке толмағандардың қоғамға жат мінез-құлықтарының көріну формалары, проблемалары туралы хабардар болуы.

Профилактикалық блок аясында профилактикалық жұмыс үш деңгейде ұйымдастырылады: оқушылармен, ата-аналармен және сыныппен жұмыс істейтін мұғалімдермен. Сынып жетекшісі тұлғааралық қарым-қатынаста қорлауды болдырмауға және қысымшылық мінез-құлық салдарын жоюға бағытталған сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастырады; оқушыларды қысым жағдайында алатын орнына қарай микротоптарға бөледі. Әлеуетті қудалаушылар мен қудалау құрбандары үшін сыныптағы әлеуметтік қатынастарды өзгерту үшін жеке және ұжымдық жұмыс ұйымдастырылады. Мұғалім мектеп оқушыларына кеңес береді, туындаған жанжалдарды шешуге көмектеседі, оқушылар арасында мазасыздықтың алдын алуға бағытталған тапсырмаларды таңдайды.

Буллингтің педагогикалық профилактикасын ұйымдастырудың нысандары мен әдістеріне сабақтар, диспуттар, әңгімелер, рөлдік ойындар, ата-аналар жиналысы, семинарлар, пікірталас клубы, ертегілік тренинг, волонтерлік жоба, ертегі терапиясы, ойын терапиясы, фильмдерді бірлесіп қарау және т.б. Сынып жетекшісінің профилактикалық жұмысының нәтижесі оқушылардың тұлғааралық қарым-қатынасын оңтайландыру, қорлаудың пайда болуы мен таралуына сыртқы және ішкі факторлардың әсерін азайту болуы керек.

Сондықтан, білім беру ұйымындағы буллингтің алдын алу бойынша сынып жетекшісінің қызметіне жүйелі көзқарасты жүзеге асыру оқушылардың, ата-аналардың және мұғалімдердің ұжымдық өзара іс-қимылын білдіреді, оның барысында тұлғааралық қарым-қатынастардағы қысымшылық жағдайларды эмоционалдық «емдеу» жүзеге асырылады. , адамгершілік құндылықтарды жаңарту, рефлексия және жеке оқушыларда да, жалпы мектеп ұжымында да жаңа жағымды қасиеттерді қалыптастыру.

### **Пайдаланған дереккөздер тізімі**

1. Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылғы Жолдауы
2. «Баланы жәбірлеудің (буллингтің) профилактикасы қағидаларын бекіту туралы

- Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 21 желтоқсандағы № 506 бұйрығы.
3. 2024 жылдың 11 сәуірінде Қазақстан парламенті қабылдаған тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы Заңы.
  4. Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы
  5. Опасная школа. «Отдел журналистских расследований». URL: <https://khabar.kz/ru/arkhiv-otdel-zhurnalistskikh-rassledovaniy/item/136913-opasnaya-shkola-otdel-zhurnalistskikh-rassledovaniy> (дата обращения: 09.11.2022).
  6. <https://www.facebook.com/kiusamisvabakool>. [www.kiusamisvaba.ee](http://www.kiusamisvaba.ee)
  7. Lisa De Luca, Annalaura Nocentini, Ersilia Menesini. The Teacher’s Role in Preventing Bullying. RL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.01830/full>.
  8. Орта білім беру ұйымдарында сынып жетекшілігі туралы ережені бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 12 қаңтардағы № 18 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2016 жылы 15 ақпанда № 13067
  9. Бейтулаева М. Документация классного руководителя. URL: <https://znanio.ru/media/dokumentatsiya-klassnogo-rukovoditelya-2767470> (дата обращения: 03.11.2022).
  10. Сергеева В.П., Алисов Е.А., Сергеева И.С. и др. Классное руководство: учебник для студ. учреждений сред. проф. образования/под ред. В.П. Сергеевой. М.: Академия, 2014. -320с.
  11. Быкова Е.А., Истомина С.В. Проблема профилактики буллинга в образовательной организации // Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика. 2016. № 3. С. 75–78.
  12. Алисов Е.А. Формирование экологически безопасной разноуровневой образовательной среды. Регион. откp. соц. ин-т. Курск: РОСИ, 2010. 168 с.

**МРНТИ 14.35.07**

## **КИБЕРБУЛЛИНГ 21 ҒАСЫРДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ- ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ РЕТІНДЕ**

**Шалғынбаева Қадisha Қадырқызы,**

*[kadisha1954@mail.ru](mailto:kadisha1954@mail.ru)*

педагогика кафедрасының аға оқытушысы, Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ,

Астана, Қазақстан

**Қойшыбай Алтыннұр Танатқызы**

*[dk\\_edu@mail.ru](mailto:dk_edu@mail.ru)*

«Педагогика және психология» 1-курс магистранты, Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ,

Астана, Қазақстан

**Аннотация.** Мақала 21 ғасырдың өзекті және өткір маңызды құбылы-